

Asia: VN/3215/2021

Väliraportti: Vapaa!-Fri! -hanke vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ikääntyvässä yhteiskunnassa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuntopyyntönumeron diaarinumero: VN/3215/2021

Väliraportti: Vapaa!-Fri! -hanke vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ikääntyvässä yhteiskunnassa

Lausuja Ikäinstituutti

Ikäinstituutti kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksiään Vapaa!-Fri! -hankkeesta.

Onnittelemme suurta työmäärää vaatineesta selvityksestä ja raportista. Järjestösektorille tärkeitä asioita on nostettu esiin monipuolisesti.

Otsikko sisältää sanaparin ikääntyvä yhteiskunta. Lukiessa käy nopeasti selville, että sisältö kohdentuu vapaaehtoisuuteen laajasti käsitettynä, kun taas ikääntyvä yhteiskunta jää varjoon. Ikääntyminen valitettavasti käsitellään raportissa hyvin lyhyesti ja se nähdään vapaaehtoistyön kentän toiminnan näkökulmasta ongelmana, eikä mahdollisuutena.

Teksti ja raportti on ansiokas ja huolella laadittu, mutta ikäihmisten näkökulmaa voisi laajentaa ja tuoda myös konkretiaa esimerkkeihin. Selvityksen tavoitteet jäävät osittain toteutumatta, erityisesti tavoite 1 (tietopohja ja ratkaisut, joilla motivoidaan ikäihmisiä osallistumaan vapaaehtoistoimintaan) ja tavoite 4 (eri taustoista tulevien ikäihmisten edellytysten edistäminen). Tekstiä lukiessa saa käsityksen, että lähes kaikki selvitetty teemat ja kysymykset koskevat koko vapaaehtoistyön kenttää kokonaisuutena, eikä ratkaisuja tai toimintamalleja ole selvitetty erikseen ikäihmisten toiminnan lähtökohdista. Jos ja kun tietoa ikäihmisistä järjestöissä on huonosti saatavilla, voisi tästäkin erikseen mainita aina soveltuvissa kohdissa.

Tekstin luku 3.2 ja 4.2: Ikääntyvä yhteiskuntamme on saanut 10-15 vuotta lisää elinvuosia, joista suurin osa on toimintakykyisiä vuosia. Näitä lisävuosia on alettu kutsua myöhäiskeskusiäksi.

Myöhäiskeski-ikä tarjoaa tähän yhteiskuntaan aivan uudenlaista potentiaalia niin palkkatyön kuin vapaaehtoistyön näkökulmasta. Tätä uutta elämänvaihetta pitäisi tutkia myös vapaaehtoistyön potentiaalina. Myöhäiskeski-ikäiset haluavat tehdä työtä ja osallistua yhteiskuntaan. Heillä on osalla elossa olevat omat vanhemmat sekä samaan aikaan lapsenlapsia ja muita harrastuksia. Tässä raportissa ikääntymisestä puhutaan keski-ikänsä nousuna järjestöissä ja sen näkemisestä ongelmana. On tärkeää huomata, että esim. potilasjärjestöihin liitytään esim. sairauksien puhjettua, ja ne puhkeavat nykyaikana huomattavasti myöhemmin kuin aiemmin. Nykyajan 80 on vanhanajan 70. Ikääntymisen ongelman sijaa tekstiin voisi tuoda ikääntymisen mahdollisuus, eläkkeelle jäävällä on tyypillisesti 20 elinvuotta edessään ja kun yhä useampi saavuttaa 100 vuoden iän, niin puhutaan jopa edessä olevista 35 vuodesta. Suurin osa ikäväestöstä on siis todennäköisemmin vapaaehtoinen kuin autettava. Ja myöhäiskeski-ikänsä tyhjiöön tulee luoda uutta vapaaehtoistoimintaa, mikä innostaa ja kiinnostaa. Uudistuminen vaatii ratkaisuja, joita neljäs sektori tai muut toimintaan osallistumisen tavat voivat olla hyviä, kuten raportissa on tuotu esiin. Useissa ikäihmisille suunnatuissa järjestöissä on tartuttu haasteeseen mm tarjoamalla uutta toimintaa juuri eläkkeelle jääville, joista on jo tuloksellista näyttöäkin, esim. eläkevalmennuskonseptista: (https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2022/04/TiiTu_No_3_Ela%CC%88kevalmennus_2022_interactive.pdf)

Luku 3.6: Ikääntyvä yhteiskunta jakaantuu digiosaajiin ja digisyrjäytyneisiin. Raportti nostaa digitaalisuuden mahdollisena ratkaisuna järjestökentälle. Tässä kohtaa iäkkäiden suhteen ollaan todella kriittisellä alueella, mikä johtaa siihen, että suuri osa väestöstä ei pääse yhdenvertaisesti osallistumaan. Samalla, toisaalta, vapaaehtoistyö voi tarjota mielekkään väylän opetella digitaatioita. Tästä olisi hyvä saada lisää tietoa. Ikäinstituutin etäjumppa-hankkeessa opittiin, että huoli omassa kodissa pärjäämisestä innosti osallistumaan lihasvoimaa ja tasapainoa ylläpitävään jumppaan. Jumppaaminen paitsi lisäsi kuntoa, niin myös lisäsi digitaatioita iäkkäillä. (TiiTu_No_1_DigiVV_2020_interactive2.pdf, Ikäinstituutti 2020) JA Tiiviisti tutkimuksesta nro 1 2021 (Ikäinstituutti 2021).

Luku 3.6.: Ikääntyvien suhteen turvallisuus on alati kasvava huoli, johon tulee myös järjestötyössä kiinnittää huomiota. Auttamisessa tulee varmistaa auttajan tausta ja että hän auttaessaan edustaa jotakin järjestöä. Näin iäkäs voi luottaa, että täysin tuntematon henkilö ei ole hänen kotonaan vaarantamassa turvallisuutta tai epärehellisin aikein.

Luku 5.2: Pohdimme raporttia lukiessa, että onko nähty tarvetta myös itse järjestökentän uusiutua? Tekstin tarjoamat kehittämisehdotukset listaavat miten hallintoa tai rakenteita voitaisiin muuttaa, jotta järjestöt voisivat jatkaa vanhoilla tavoillaan (hallitustyöskentely, rahoitushaut). On tyypillistä, että paikalliset toimijat kilpailevat samoista jäsenistä (kuntalaisista) ja samoista resursseista (seuratuet ja tilat). Voisiko kunta edellyttää eri sektorien tai kilpailevien toimijoiden pyrkivän yhdistymään, erityisesti jos kyse on pienistä toimijoista? Esim. saman liikuntalajin kilpailevat seurukset ovat yhdistyneet yhdeksi suureksi seuraksi. Samanlaista uudistumista tai uudenlaista yhteistyötä toivoisi näkevän yli sektorien. Konkreettisia ja rohkeita avauksia olisi myös tarpeen sen suhteen, että minkälaiseen toimintaan väestö nykypäivänä haluaa kiinnittyä.

Luku 5.3.3: Toivoisimme listaan lisättäväksi verkkosivun vapaaehtoiseksi.fi. Tämä on iäkkäille kohdennettu vapaaehtoistoiminnan sivu.

Borodulin Katja
Ikäinstituutin säätiö